

ONDERZOEKSRAPPORT BIODIVERSITEIT IN MVI-CRITERIA EN AANBESTEDINGEN

APRIL 2024

INHOUDSOPGAVE

Inhoudsopgave	2	4. Biodiversiteit in recente aanbestedingen	15
1. Inleiding	3	4.1 Over de aanbestedingen op TenderNed	15
1.1 Vraagstelling	3	4.2 Gehanteerde selectiefilters	15
1.2 Methode	3	4.3 Analyse aanbestedingen	16
1.3 Leeswijzer	4	4.4 Conclusies	19
2. Biodiversiteit gedefinieerd	5	5. Goede voorbeelden uitgelicht	20
2.1 Biodiversiteit in internationale verdragen	5	5.1 Groenbeheer	20
2.2 Biodiversiteit in Nederlands beleid	6	5.2 Bouwsector	20
2.3 Benadering van biodiversiteit in dit onderzoek	6	6. Conclusies en aanbevelingen	22
2.4 Analyse kader voor biodiversiteit in aanbestedingen	7	6.1 Conclusies	22
3. Biodiversiteit in MVI-criteria	9	6.2 Aanbevelingen	23
3.1 Introductie van de MVI-criteria	9	COLOFON	25
3.2 Biodiversiteit in MVI-criteria	10	7. Bijlage A: Begeleidingscommissie	26
3.3 MVI-criteria die de druk op biodiversiteit verlagen	10		
3.4 Criteria die een plus op biodiversiteit beogen	13		
3.5 Conclusies	13		

1. INLEIDING

Klimaatverandering en biodiversiteitsverlies zijn 2 van de grootste uitdagingen van deze tijd. Publieke opdrachtgevers spelen een belangrijke rol in het aanpakken van deze problemen. Voornamelijk door helder en ambitieus beleid te maken, maar ook door het stimuleren van goede inkooppraktijken. Dit onderzoek gaat over de beschikbaarheid van criteria voor maatschappelijk verantwoord inkopen (MVI-criteria) ten gunste van biodiversiteit en de verankering van biodiversiteit in recente aanbestedingen. Dit onderzoek is uitgevoerd door Schuttelaar & Partners, in opdracht van PIANOo, Expertisecentrum Aanbesteden van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK).

1.1 Vraagstelling

PIANOo heeft aan Schuttelaar & Partners gevraagd om te onderzoeken hoe biodiversiteit is opgenomen in de MVI-criteria¹ en in recent gepubliceerde openbare aanbestedingen (periode 2021-23). Schuttelaar & Partners voert het secretariaat van het Deltaplan Biodiversiteit en is vanuit die rol goed op de hoogte van de discussies en de maatregelen die er op dit thema bestaan.

Hoofdvraag:

Op welke manier is biodiversiteit opgenomen in de MVI-criteria en in recente aanbestedingen?

Deelvraag 1:

Hoe is biodiversiteit opgenomen in de MVI-criteria?

Deelvraag 2:

Hoe komt biodiversiteit terug in recent gepubliceerde aanbestedingen (periode 2021-23)?

Deelvraag 3:

Wat zijn concrete ervaringen van inkopers en opdrachtnemers met het verankeren van biodiversiteit in aanbestedingen?

Dit onderzoek beoogt een analyse te maken van de huidige publieke inkooppraktijk. In dit rapport worden aanbevelingen voor verbetering gegeven, maar dat is niet het primaire doel van deze verkenning.

1.2 Methode

Om te komen tot beantwoording van de hoofd- en deelvragen zijn de volgende stappen gevolgd.

1.2.1 Opstellen van een analysekader

Biodiversiteit is een veelomvattend en complex begrip dat veel andere milieuthema's raakt. Daarom is het belangrijk om het begrip concreet te maken voor de analyse van de MVI-criteria en de openbare aanbestedingen. Daarbij wordt voortgebouwd op internationale definities en de benadering die in Nederland is gekozen binnen het Deltaplan Biodiversiteitsherstel.

¹ De MVI-criteria zijn te vinden via www.mvicriteria.nl

1.2.2 Analyseren van de MVI-criteria

De MVI-criteria bieden publieke inkopers een duidelijke leidraad bij het inkopen van producten, diensten en werken (gebouwen, infrastructuur). De MVI-criteria omvatten een breed scala aan maatschappelijke thema's, zoals social return, circulariteit en klimaat. Ook biodiversiteit is 1 van de thema's binnen de MVI-criteria. In dit onderzoeksrapport is beschreven op welke manier biodiversiteit is vertaald naar MVI-criteria voor specifieke productgroepen, inclusief het gekozen ambitieniveau. Het analysekader helpt om de focus van de criteria te duiden.

1.2.3 Analyseren van recente openbare aanbestedingen

Na het analyseren van de MVI-criteria wordt onderzocht op welke manier biodiversiteit is verankerd in recent gepubliceerde openbare aanbestedingen (gepubliceerd op TenderNed). Sinds 2016 zijn er op TenderNed tienduizenden aanbestedingen gepubliceerd. Om die reden richt dit onderzoek zich op aanbestedingen in de periode 2021-23. Vervolgens zijn deze aanbestedingen gefilterd op productgroepen waarin een stevige verankering van biodiversiteit verwacht mag worden, zoals groenbeheer en Grond-, Weg- en Waterbouw (GWW). In eerste instantie zijn de hoofdomschrijvingen van de aanbestedingen geanalyseerd. Bij de aanbestedingen waar sprake zou kunnen zijn van relevante biodiversiteitseisen, zijn ook de achterliggende documenten geanalyseerd.

1.2.4 Interviews met experts

De bevindingen uit de vorige stappen zijn tijdens interviews voorgelegd aan 5 experts, bestaande uit opdrachtnemers en -gevers. Deze experts zijn geselecteerd en uitgenodigd aan de hand van relevante aanbestedingen op TenderNed. De bevindingen uit de interviews zijn niet als een los hoofdstuk opgenomen maar vervlochten door de andere hoofdstukken.

1.2.5 Reflectie van de begeleidingscommissie

Tijdens dit onderzoek is geschakeld met een aantal experts op het gebied van aanbesteden en MVI. Drie experts namen, naast PIANOo, plaats in de begeleidingscommissie. Gedurende het onderzoek is de begeleidingscommissie 2 keer samengekomen: na de analyse van MVI-criteria en na de analyse van de aanbestedingen. In de afrondende fase heeft de commissie het onderzoeksrapport beoordeeld en feedback (schriftelijk) geleverd. Zie bijlage A voor een overzicht van de experts uit de begeleidingscommissie.

1.3 Leeswijzer

De structuur van het rapport volgt de methodische elementen uit het onderzoek. In hoofdstuk 2 wordt het onderwerp biodiversiteit gedefinieerd met behulp van een praktisch analysekader. Hoofdstuk 3 gaat in op biodiversiteit in de MVI-criteria. Hoofdstuk 4 verkent de verankering van biodiversiteit in recente aanbestedingen en in hoofdstuk 5 worden een aantal goede voorbeelden beschreven. Tot slot, in hoofdstuk 6 volgen de conclusies en aanbevelingen.

2. BIODIVERSITEIT GEDEFINIEERD

Biodiversiteit wordt gedefinieerd als de verscheidenheid aan leven op aarde. Het omvat alle soorten planten, dieren, micro-organismen maar ook de genetische variatie binnen deze soorten, de ecosystemen waar zij deel van uitmaken en de onderlinge interacties². Dit alles maakt biodiversiteit een lastig concept om mee te werken. Bijna alles heeft immers direct of indirect invloed op biodiversiteit. Dit hoofdstuk biedt grip op het thema biodiversiteit.

Biodiversiteit is van essentieel belang voor een gezonde leefomgeving en het welzijn van de mens. Biodiversiteit zorgt namelijk voor veel verschillende ecosystemendiensten. Ecosystemendiensten zijn de diensten die de natuur levert. Ecosystemendiensten kunnen worden verdeeld in 4 categorieën, namelijk:

- productdiensten, zoals voedsel, drinkwater en hout;
- culturele diensten, zoals wetenschap en educatie en welzijn;
- regulerende diensten, zoals bodemvruchtbaarheid, bestuiving en koolstofvastlegging;
- en abiotische bronnen, zoals mineralen.

Biodiversiteit heeft dus effect op veel verschillende aspecten die nodig zijn voor een gezonde leefomgeving. Op dit moment gaat

de biodiversiteit op aarde echter achteruit door klimaatverandering, landconversie, versnippering van leefgebieden en door vervuiling. De afname van biodiversiteit heeft ingrijpende gevolgen voor de natuur en het welzijn van de mens (WNF, 2023³).

2.1 Biodiversiteit in internationale verdragen

Om de biodiversiteit te beschermen en te verbeteren zijn er internationale afspraken tussen landen. De belangrijkste afspraken voor het behoud en de versterking van natuur en diersoorten staan in de Convention of Biological Diversity (CBD)⁴. De 15^e biodiversiteitsconferentie vond eind 2022 plaats in Montreal, Canada. Wereldleiders hebben in dit verband afgesproken dat de afname aan biodiversiteit in 2030 moet zijn gestopt. Dit wordt gerealiseerd met behulp van 23 targets⁵.

De Europese Unie heeft in de Green Deal verschillende doelstellingen staan voor het beschermen van de biodiversiteit, en het tegengaan van klimaatverandering, in de periode tot en met 2050. Onderdeel van de Europese Green Deal is de EU-biodiversiteitsstrategie voor 2030. De belangrijkste maatregelen uit deze strategie zijn⁶:

- 30% van land en zee in Europa is beschermd;

² Wageningen University & Research. Biodiversiteit. <https://www.wur.nl/nl/themas/biodiversiteit.htm>

³ Wereld Natuur Fonds. 2023. Living Planet Report Nederland. Kiezen voor natuurherstel. WWF-NL, Zeist.

⁴ <https://www.cbd.int/>

⁵ <https://www.cbd.int/gbf/targets/>

⁶ https://environment.ec.europa.eu/strategy/biodiversity-strategy-2030_en

- gedegradeerde ecosystemen op land en in zee in Europa zijn hersteld door:
 - de toename van biologische landbouw en landschapselementen in agrarische gebieden;
 - het stoppen en omkeren van de achteruitgang van bestuivende insecten, zoals de bij;
 - het herstel van tenminste 25.000 km aan rivieren naar natuurlijke stromingen en oevers;
 - het verminderen van pesticiden gebruik met 50% in 2030;
 - en het aanplanten van 3 miljard bomen in 2030.

2.2 Biodiversiteit in Nederlands beleid

Het Rijk ontwikkelt een Nederlandse Biodiversiteitsstrategie en Actieplan. Hierin doen de overheid en niet-staatelijke actoren toezeggingen over hun inzet voor het herstel van biodiversiteit in Nederland. Daarnaast werkt het kabinet middels het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) via een gebiedsgerichte aanpak aan het combineren van stikstofmaatregelen met andere maatregelen om de natuur, de bodem en de waterkwaliteit te verbeteren en op die manier de klimaatopgave te behalen.⁷ De provincies geven hun eigen aanpak invulling middels een Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG).

2.3 Benadering van biodiversiteit in dit onderzoek

De eerder genoemde verdragen en maatregelpakketten laten zien dat biodiversiteit een complex thema is dat linkt en overlapt met verschillende andere maatschappelijke opgaven, zoals de stikstofproblematiek en klimaatverandering. En daar komen veel verschillende stakeholders en belangen bij kijken. Deze complexiteit

en de urgentie rondom biodiversiteitsverlies zijn belangrijke redenen waarom het Deltaplan Biodiversiteitsherstel (hierna Deltaplan) in het leven is geroepen. Het Deltaplan is een netwerk van meer dan 125 partners en supporters die zich inzetten voor biodiversiteitsherstel, bestaande uit natuurorganisaties, boeren, wetenschappers, banken, bedrijven en (lokale) overheden.⁸

Het Deltaplan Biodiversiteitsherstel beschrijft dat biodiversiteit in grote lijnen op 2 manieren kan worden verbeterd:

- Door drukfactoren te adresseren.
- Door te zorgen voor een gunstig habitat (plusfactoren).

2.3.1 Adresseren van drukfactoren

Drukfactoren zijn factoren die een negatieve impact hebben op biodiversiteit. Voorbeelden zijn milieuvervuiling, ontbossing of verzuring. Door drukfactoren te adresseren zal de biodiversiteit niet noodzakelijkerwijs verbeteren, maar verdere afname ervan wordt wel voorkomen. Als een organisatie er bijvoorbeeld voor kiest om minder of geen pesticiden meer te gebruiken, dan zal de uitspoeling van schadelijke stoffen naar het milieu verminderen en daarmee de waterkwaliteit en bodemgezondheid verbeteren. Gezonde condities in de bodem vormen de basis voor de toename van bodembiodiversiteit (o.a. micro-organismen) en schoner water is gunstig voor aquatische ecosystemen.

2.3.2 Zorgen voor een gunstig habitat (plusfactoren)

Plusfactoren zijn factoren die bijdragen aan een grotere biodiversiteit door actief te werken aan gunstigere habitats voor soorten planten en dieren. Met deze maatregelen wordt echt iets extra's voor de

⁷ De nationale omgevingsvisie. <https://www.denationaleomgevingsvisie.nl/samenwerking+en+uitvoering/nationale+programmas/nationaal+programma+landelijk+gebied/default.aspx>

⁸ <https://www.samenvoorbiodiversiteit.nl/>

biodiversiteit gedaan. Voorbeelden zijn het aanleggen van ecologische corridors, het vergroten van natuurgebieden, natuurinclusief bouwen, het zorgen voor fauna passages en het vergroten van de groenblauwe dooradering⁹.

2.3.3 Aangrijpingspunten voor biodiversiteitsherstel

Door het adresseren van drukfactoren én het creëren van een gunstig habitat kunnen organisaties ervoor zorgen dat hun negatieve impact op biodiversiteit vermindert en ze zelfs bijdragen aan het verbeteren van de biodiversiteit. Over welke factoren dit gaat is geïdentificeerd door het kennisnetwerk Ontwikkeling en Beheer Natuurkwaliteit (OBN)¹⁰. Het OBN bestaat uit deskundigenteams waarin terreinbeheerders, beleidsmakers en onderzoekers zitten. De focus ligt in eerste instantie op natuur- en landbouwgebieden (en minder op de stedelijke gebieden).

Het OBN identificeert 6 factoren voor organisaties die bijdragen aan ecologisch herstel:

1. optimalisatie van hydrologische systemen
2. vergroten areaal en connectiviteit
3. vergroten dynamiek en diversiteit
4. verminderen input nutriënten en chemische stoffen en herstel van schade
5. herstel van biotische kwaliteit
6. aanpak exoten

2.4 Analyse kader voor biodiversiteit in aanbestedingen

Om een analyse te kunnen maken van de manier waarop biodiversiteit terugkomt in de MVI-criteria en recente aanbestedingen, is er een analysekader opgesteld. In deze analyse staan de 'drukfactoren' en 'plusfactoren' centraal. Er is gekozen om de scope van het onderzoek smal af te bakken. Zoals eerder benoemd hebben veel onderwerpen een link met biodiversiteit. Overigens ligt de focus voor dit onderzoek op onderwerpen die direct een grote impact maken op biodiversiteit.

⁹ Met groenblauwe dooradering wordt het netwerk van de landschapselementen (zoals watergangen, struiken, bomen etc.) in het landschap bedoeld. Voor meer info zie:

<https://www.samenvoerbiodiversiteit.nl/pdf/svbd-handreiking-definitie-landschapselementen.pdf>

¹⁰ OBN Natuurkennis. <https://www.natuurkennis.nl/>

2.4.1 Onderwerpen buiten de scope

Vanwege de gekozen focus voor dit onderzoek worden de onderwerpen *biobased* en *circulariteit* buiten beschouwing gelaten. Ook het onderwerp *klimaatverandering*, dat een directe invloed heeft op de condities van het landschap en daarmee de biodiversiteit, staat niet in het analysekader. Deze keuze is gemaakt omdat klimaatverandering al veel aandacht krijgt. Als het onderwerp klimaat wordt meegenomen in het onderzoek, dan vertroebelt dit de analyse. Het zou dan lijken alsof er al veel gebeurt rondom biodiversiteit, terwijl er voor het tegengaan van klimaatverandering met name veel aandacht is voor technische maatregelen die geen relatie hebben met biodiversiteit. Eenzelfde keuze is gemaakt voor het buiten beschouwing laten van de invloed van emissie en depositie van stikstofverbindingen. Het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) voert momenteel een verkenning uit omtrent het tegengaan van milieuverontreiniging via Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen (MVOI). Milieuverontreiniging maakt onderdeel uit van dit onderzoek en valt onder de drukfactoren, maar het is goed om te weten dat IenW ook een eigen onderzoek doet.¹¹

¹¹ Beleidscoördinator ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, persoonlijke communicatie

2.4.2 Het analysekader

Het analysekader kent de onderstaande afbakening. Inkoop stuurt op het adresseren van drukfactoren voor biodiversiteit. Hierdoor voorkomt de organisatie het verslechteren van de milieucondities voor biodiversiteit. Specifiek gaat het dan over:

- de vervuiling van bodem en water;
- het versnipperen of vernietigen van habitat, bijvoorbeeld door ontbossing of landconversie;
- en het introduceren van invasieve soorten, zoals de tijgermug en de grijze eekhoorn.

Inkoop stuurt op het actief verbeteren van biodiversiteit via het verbeteren van de kwaliteit en kwantiteit van de habitat voor flora en fauna. Hierdoor zorgt de organisatie voor een plusfactor voor biodiversiteit. Specifiek gaat het dan over:

- het vergroten van de habitat;
- de introductie van een grotere soortenrijkdom (bijvoorbeeld bloeiende akkerranden, genetische diversiteit bij plantkeuze);
- het natuurinclusief bouwen;
- het maken van verbindingen tussen habitats;
- en het treffen van soort specifieke beschermmaatregelen (bijvoorbeeld faunapassages).

3. BIODIVERSITEIT IN MVI-CRITERIA

De MVI-criteria helpen publieke opdrachtgevers om maatschappelijk verantwoord in te kopen. Er zijn concrete criteria over diverse duurzaamheidsonderwerpen voor de verschillende productgroepen. Er wordt gewerkt met 3 ambitieniveaus: basis, significant en ambitieus. In dit hoofdstuk wordt inzichtelijk gemaakt op welke manier(en) biodiversiteit is vertaald in de MVI-criteria.

3.1 Introductie van de MVI-criteria

MVI-criteria zijn de landelijke criteria voor Maatschappelijk Verantwoord Inkopen¹². De MVI-criteria worden beheerd door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Criteria zijn vastgelegd voor Contract bepaling (CB), EIS (Minimumeis), Gunningscriterium (GC), Geschiktheid eis (GE) en Selectiecriterium (SC). De criteria worden jaarlijks geactualiseerd en zijn beschikbaar via de MVI-criteriatool.

De MVI-criteria tool¹³ is een online database waar criteria beschikbaar zijn voor de volgende 6 clusters:

- automatisering en telecommunicatie
- GWW
- energie
- kantoorfaciliteiten en diensten
- kantoorgebouwen
- transport en vervoer

Onder deze clusters vallen in totaal 48 productgroepen. Voor de verschillende productgroepen zijn MVI-criteria opgesteld. In totaal zijn er meer dan 800 criteria beschikbaar in de MVI-criteriatool. Deze criteria hebben verschillende (1 of meerdere) labels

- biobased
- bodem
- circulair
- dierenwelzijn
- ecologie
- energie
- gezondheid
- materialen
- water

In de tool wordt onderscheid gemaakt tussen 3 ambitieniveaus (tabel 1): basis, significant en ambitieus. Aansluitend op het mandaat vanuit het beleid, kiest de inkooporganisatie zelf het gepaste ambitieniveau.

Ambitieniveau	Toelichting
Basis (1)	Uitsluiten niet-duurzame producten, diensten en werken.
Significant (2)	Aanmoedigen inkoop duurzame producten, diensten en werken om significante duurzaamheidswinst te behalen.
Ambitieuus (3)	Nieuwe oplossingen en innovaties stimuleren, om een positieve bijdrage of een zo laag mogelijke negatieve belasting te leveren.

Tabel 1: Overzicht ambitieniveaus MVI-criteria.

¹² <https://www.pianoo.nl/nl/themas/maatschappelijk-verantwoord-inkopen/productgroepen-en-mvi-criteria>

¹³ <https://www.mvicriteria.nl>

MVI-criteria die sturen op het verlagen van de druk op biodiversiteit zijn vooral te vinden bij de productgroepen:

- Catering: denk aan minimumeisen zoals 'een veganistische en een vegetarische optie in het standaardmenu zijn verplicht en staan als eerste in de banqueting map' of 'van de plantaardige producten van buiten Europa voldoet 100% aan de milieueisen'.
- Groenvoorzieningen: denk aan minimumeisen zoals 'geen gewasbeschermingsmiddelen en biociden bij bestrijding van kruiden, ziekten en plagen' of 'minimaal 90% plantmateriaal verwerven dat voldoet aan eisen voor duurzame productie'.
- Reiniging in openbare ruimte: denk aan een minimumeis zoals 'milieukeur voor buitenschoonmaakmiddelen is verplicht' of een selectiecriteria zoals 'aanvullende opleidingen op het gebied van bijzondere soorten flora en fauna en de Wet natuurbescherming'.
- Drukwerk: denk aan minimumeisen zoals 'verplicht voldoen aan de criteria milieukeur type I voor papierproductie' of 'grenswaarden emissies naar water en lucht'.

Tabel 2 (onderstaand) geeft een overzicht van de verschillende productgroepen waar MVI-criteria voor zijn opgesteld die de druk op biodiversiteit verlagen. MVI-criteria zijn vastgelegd voor: Contract Bepaling (CB), Minimumeis (EIS), Gunningscriterium (GC), Geschiktheid Eis (GE) en Selectiecriteria (SC).

Productgroep	CB	EIS	GC	GE	SC	Totaal
Automaten		2				2
Bedrijfskleding		3	2	1		6
Catering		9	5			14
Drukwerk	2	7	1			10
Groenvoorzieningen	2	8	2			12
Kantoorartikelen			1			1
Kantoorstoffering		2				2
Mobiele werktuigen		1				1
Mobiele werktuigen uitbesteding				1		1
Nieuwbouw				1		1
Papier		4	1			5
Reiniging bedrijfskleding		1				1
Reiniging openbare ruimte	2	4		2	2	10
Schoonmaak		2				2
Vaartuigen		2	4			6
Vergaderfaciliteiten			1			1
Waterzuiveringsinstallaties		1	1			2
Totaal						84

Tabel 2: Productgroepen met MVI-criteria die de druk op biodiversiteit adresseren.

In de productgroepen uit tabel 2 komt ambitieniveau 1 46 keer voor, ambitieniveau 2 komt 29 keer voor en ambitieniveau 3 komt 2 keer voor. Ambitieniveau 3 is alleen terug te vinden bij catering en het gaat in beide gevallen om een minimumeis. Het gaat hierbij om de volgende 2 eisen:

- Palmolie en soja voldoen aan milieu-, sociale- en ontbossingsvrije eisen, ook voor diervoederproducten.
- In de banqueting map zijn alleen veganistische en vegetarische opties opgenomen.

Een deel van de MVI-criteria die de druk op biodiversiteit beoogt te verlagen, heeft een positief effect in andere delen van de wereld. Bijvoorbeeld in de landen waar soja, palmolie of koffie wordt geproduceerd en waar door middel van certificering van deze producten ontbossing en landconversie wordt tegengegaan. Dit soort MVI-criteria vinden we vooral terug in de productgroepen catering, bedrijfskleding en automaten. Zie tabel 3 voor een overzicht van deze MVI-criteria.

Productgroep		MVI-criteria
Automaten	EIS	Koffie, thee en cacao voldoen aantoonbaar aan eisen voor eerlijke handel en aan eisen voor biologische landbouw.
Automaten	EIS	Koffie, thee en cacao voldoen aantoonbaar aan milieu- en ontbossingsvrije eisen.
Bedrijfskleding	GE	Procedures en managementsystemen voor oorsprong vezels en beheer chemische stoffen bij productie textielproducten.
Bedrijfskleding	GC	Milieuvriendelijke productiewijze van textiel wordt hoger gewaardeerd.
Bedrijfskleding	GC	Waterzuivering bij leerproductie wordt hoger gewaardeerd.
Bedrijfskleding	EIS	Grenswaarden vervuiling afvalwater bij wolproductie.
Catering	EIS	Palmolie en soja voldoen aan milieu-, sociale- en ontbossingsvrije eisen, ook voor diervoederproducten.
Catering	GC	Als meer dan 50% van de enkelvoudige dierlijke producten voldoet aan milieu- en dierenwelzijnscriteria en/of als 100% eerder is bereikt, wordt dit hoger gewaardeerd.
Catering	EIS	Koffie, thee en cacao voldoen aantoonbaar aan eisen voor eerlijke handel en aan eisen voor biologische landbouw.
Catering	EIS	Minimaal 50% van de enkelvoudige dierlijke producten voldoet aan milieu- en dierenwelzijnscriteria.
Catering	EIS	Van de plantaardige producten van buiten Europa voldoet minimaal 50% aan milieueisen.
Catering	EIS	Koffie, thee en cacao voldoen aantoonbaar aan milieu- en ontbossingsvrije eisen.
Catering	EIS	Palmolie en soja voldoen aan milieu-, sociale- en ontbossingsvrije eisen.

Tabel 3: MVI-criteria voor het verlagen van de druk op biodiversiteit in de keten.

3.4 Criteria die een plus op biodiversiteit beogen

In de MVI-criteriatool vinden we de volgende criteria die beogen een plusfactor te creëren voor biodiversiteit. Het gaat om de volgende criteria:

- natuurinclusieve componenten
- faunapassages
- groenintegratie en -herstel
- juiste plant op de juiste plaats
- ecologisch beheer

Er zijn tijdens dit onderzoek 10 criteria gevonden die een plusfactor beogen te creëren voor biodiversiteit, allemaal in de productgroepen 'wegen' en 'groenvoorzieningen'. Criteria voor de categorie 'groenvoorzieningen' richten zich onder andere op het plaatsen van de juiste plant op de juiste plaats en het toepassen van meststoffen en bodemverbeteraars. Onder 'wegen' richten de criteria zich op natuurinclusieve componenten voor drainage, faunapassages en plannen voor groenintegratie en herstel.

Tabel 4 geeft een overzicht van de verschillende productgroepen waar MVI-criteria voor zijn opgesteld die zich richten op het creëren van een plusfactor voor biodiversiteit. Criteria zijn vastgelegd voor: Contract Bepaling (CB), Minimumeis (EIS), Gunningscriterium (GC), Geschiktheid Eis (GE) en Selectiecriterium (SC).

Productgroep	CB	EIS	GC	GE	Totaal
Groenvoorzieningen		3	2	1	6
Wegen	1		3		4
Totaal					10

Tabel 4: Productgroepen met plusfactoren voor biodiversiteit in de MVI-criteria.

De plusfactoren voor biodiversiteit zijn te vinden in de MVI-criteria die nationaal worden ingezet en niet worden ingezet in de internationale keten. Concreet betekent dit dat de plusfactoren niet gericht zijn op het verbeteren van de biodiversiteit buiten Nederland.

De ambitieniveaus 1 en 2 bevatten criteria met plusfactoren voor biodiversiteit. In totaal zijn er 10 plusfactoren, bestaande uit 6 factoren onder ambitieniveau 2 en 4 factoren onder ambitieniveau 1. Geen van de 10 criteria hanteert ambitieniveau 3.

3.5 Conclusies

Kijkend naar biodiversiteit dan kan geconcludeerd worden dat de MVI-criteria met de labels 'ecologie', 'water' en 'bodem' zich voornamelijk richten op het verminderen van de druk op biodiversiteit. Er zijn 77 criteria geïdentificeerd die de druk op biodiversiteit verlagen en 10 criteria die gaan over een plusfactor voor biodiversiteit. Wat opvalt is dat slechts 2 MVI-criteria ambitieniveau 3 (ambitieuw) hanteren. Deze criteria gaan beiden over het verlagen van de druk op biodiversiteit.

De productgroep 'groenvoorzieningen' hanteert MVI-criteria die zowel druk- als plusfactoren voor biodiversiteit bevatten. De drukfactoren richten zich vooral op de criteria die zich bezighouden met maatregelen om het beheer zo onschadelijk mogelijk te maken, zoals 'geen gewasbeschermingsmiddelen en biociden bij bestrijding van kruiden, ziekten en plagen'. Bij plusfactoren wordt er onder andere gekeken naar hoe het landschap duurzaam kan worden ingericht, rekening houdend dat de juiste plant op de juiste plaats komt.

MVI-criteria die impact maken op biodiversiteit elders ter wereld, gaan specifiek over het verlagen van drukfactoren en niet over het creëren van een plusfactor voor biodiversiteit.

Wat opvalt, is dat er voor verschillende productgroepen geen MVI-criteria zijn teruggevonden onder de labels 'ecologie', 'water' en/of 'bodem', terwijl deze productgroepen wel effect kunnen hebben op de biodiversiteit (via een druk- of plusfactor). Er zijn bijvoorbeeld meerdere productgroepen binnen het cluster Grond-, Weg- en Waterbouw (GWW) die zich richten op de inrichting van de openbare ruimte én daarmee dus ook biodiversiteit kunnen bevorderen. Het gaat hierbij om productgroepen zoals kabels en leidingen, civiele constructies en grondwerken.

Ook zijn bepaalde productgroepen die een negatieve impact hebben op biodiversiteit niet teruggevonden in de analyse. Zo zijn er geen criteria voor gladheidsbestrijding, terwijl zoutstrooisel wel een effect heeft op de bodemcondities en daarmee de bodembiodiversiteit¹⁴. Daarnaast ontbreekt ook de productgroep openbare verlichting, hetgeen dat effect kan hebben op nachtdieren zoals vleermuizen¹⁵.

Onder het cluster kantoorgebouwen vallen de productgroepen nieuwbouw en renovatie. Voor nieuwbouw is er 1 gunningscriterium dat rekening houdt met een drukfactor voor biodiversiteit. Dit terwijl er bij nieuwbouw juist heel veel kansen liggen om natuurinclusieve maatregelen te nemen voor biodiversiteit. Denk aan groene daken, geveltuinten en de verbinding met de omliggende natuur¹⁶. Voor renovatie zijn er geen criteria gevonden die rekening houden met druk- of plusfactoren voor biodiversiteit. Volgens de Wet natuurbescherming is het vereist om een ontheffing aan te vragen

als gebouwen worden gesloopt of gerenoveerd om op die manier gebouwbewonende soorten te beschermen¹⁷. Wet- en regelgeving is dus al een eis waaraan een aanbesteding dient te voldoen. De MVI-criteria zijn bovenwettelijk en dit verklaart waarom er geen criteria voor renovatie zijn teruggevonden tijdens het onderzoek. Wel is het voor renovatie mogelijk om ook bovenwettelijke maatregelen te nemen, die nog meer rekening houden met de biodiversiteit. Verschillende gemeenten hanteren bijvoorbeeld puntensystemen die aansturen op bovenwettelijke natuurinclusieve maatregelen voor nieuwbouw en renovatie¹⁸.

Renovatie is juist een heel belangrijk aspect voor gebouwbewonende soorten, zoals verschillende soorten vleermuizen, de huismus en de gierzwaluw. Volgens de Wet natuurbescherming is het zelfs vereist om een ontheffing aan te vragen als gebouwen worden gerenoveerd of gesloopt¹⁹. Bij (ver)bouwontwikkelingen liggen er dus veel kansen voor biodiversiteit, terwijl er in de MVI-criteriatool weinig criteria zijn teruggevonden die deze kansen benutten.

Voor een aantal productgroepen is geen of een vrij beperkte inbedding van biodiversiteit in de MVI-criteria geconstateerd. Daarnaast zijn er ook een aantal aan biodiversiteit gelinkte inhoudelijke onderwerpen die minder vaak dan verwacht terugkomen in de MVI-criteria. Het gaat dan bijvoorbeeld over de stikstofdepositie en het gebruik van per- en polyfluoralkylstoffen (PFAS).

¹⁴ Wageningen University & Research (2010). De schaduw van zout strooien. <https://edepot.wur.nl/339946>

¹⁵ RIVM. Lichtvervuiling. <https://www.rivm.nl/sites/default/files/2018-11/ThemaLicht.pdf>

¹⁶ Sychroon (2023). Gids Natuurinclusief Ontwikkelen. <https://www.vogelbescherming.nl/docs/a54262c3-9ae4-47ad-a4f6-e6b0f1c4e1fb.pdf>

¹⁷ Factsheet Wet Natuurbescherming. <https://regelink.nl/wordpress/wp-content/uploads/2019/08/factsheet-renovatie-web.pdf>

¹⁸ <https://nestnatuurinclusief.nl/natuurinclusief-bouwen-ontwerpen-kennis-tools/#puntensystemen>

¹⁹ Factsheet Wet Natuurbescherming. <https://regelink.nl/wordpress/wp-content/uploads/2019/08/factsheet-renovatie-web.pdf>

4. BIODIVERSITEIT IN RECENTE AANBESTEDINGEN

Openbare aanbestedingen worden gepubliceerd op TenderNed. Opdrachtnemers kunnen op dit platform alle gestelde eisen en wensen voor aanbestedingen terugvinden. In dit hoofdstuk analyseren we recente aanbestedingen (periode 2021-23), met als doel om de manieren waarop biodiversiteit hierin is opgenomen inzichtelijk te maken.

4.1 Over de aanbestedingen op TenderNed

TenderNed is het officiële aankondigingsplatform van Nationale en Europese openbare aanbestedingen in Nederland. Ook functioneert het aankondigingsplatform als een applicatie waarmee aanbestedingsprocedures digitaal worden doorlopen. TenderNed is toegankelijk voor andere aanbestedingssystemen (Merzell, Negometrix, CTM)²⁰. Hierdoor zijn alle openbare aanbestedingen centraal beschikbaar.

In het onderzoek is de TenderNed database gebruikt om inzicht te krijgen in de manieren waarop biodiversiteit is verankerd in recent gepubliceerde aanbestedingen. Er is specifiek gekeken naar de aanbestedingen die zijn gepubliceerd tussen 1 januari 2021 en 31 december 2023.

Het doel van de analyse is tweeledig. Ten eerste is onderzocht of en hoe biodiversiteit terugkomt in de aanbestedingen. Ten tweede zijn er goede voorbeelden geïdentificeerd. Het gaat om aanbestedingen waarbij in de aanbestedingsstukken, bijvoorbeeld in de omschrijving,

opdrachtdefinitie, eisen, gunningscriteria en achterliggende documenten, duidelijk naar biodiversiteit wordt verwezen.

4.2 Gehanteerde selectiefilters

In de periode 1 januari 2021 tot en met 31 december 2023 zijn er meer dan 15.000 aanbestedingen gepubliceerd op TenderNed, ruim 5.000 per jaar. Door gebruik te maken van verschillende filters in de Excel-uitdraai van TenderNed zijn de aanbestedingen waarin biodiversiteit zeer waarschijnlijk geen rol speelt uit de analyse gehaald. In het Excelbestand zijn de volgende filters toegepast:

1. selectie op hoofdactiviteit (van de aanbestedende dienst)
2. selectie op hoofd CPV-codes
3. selectie op aanvang opdracht
4. selectie op publicatiesoort

Met behulp van de bovengenoemde 4 filters zijn er in totaal 266 aanbestedingen geselecteerd. Vervolgens is voor aanbestedingen met meerdere percelen de omschrijving van de hoofdopdracht als uitgangspunt genomen. Deze stap resulteerde uiteindelijk in een selectie van 158 aanbestedingen.

Voor deze 158 aanbestedingen is op basis van de omschrijving van de (hoofd)opdracht bekeken of er een link met biodiversiteit te verwachten is. Vanwege het eerder genoemde doel om de goede voorbeelden in kaart te brengen, zijn juist deze aanbestedingen meegenomen in de verdere analyse. Dit resulteerde

²⁰ De laatste twee zijn overgenomen door Merzell maar de namen zijn nog niet uitgefaseerd.

in een uiteindelijke selectie van 78 aanbestedingen. Voor deze aanbestedingen zijn ook de achterliggende documenten, die te vinden zijn op TenderNed, geanalyseerd.

Aantal aanbestedingen	Selectieprocedure
15000	1. selectie op hoofdactiviteit 2. selectie op hoofd CPV codes 3. selectie aanvraag opdracht 4. selectie publicatie soort
266	Bij meerdere percelen alleen de hoofdopdracht selecteren.
158	Selecteren op basis van omschrijving (hoofd)opdracht: is er een link met biodiversiteit te verwachten?
78	Uiteindelijk aantal aanbestedingen gebruikt in analyse.

Tabel 5: Overzicht van de selectieprocedure voor de tenders.

4.3 Analyse aanbestedingen

De geselecteerde aanbestedingen zijn geanalyseerd door alle achterliggende documenten te lezen. Vervolgens zijn alle aanbesteding geïnclassificeerd. Er is gebruik gemaakt van een classificatiesysteem dat helpt om te bepalen hoe biodiversiteit in een aanbesteding is verankerd. Er zijn 4 verschillende categorieën gedefinieerd:

1. Geen informatie beschikbaar

In sommige gevallen werd er in de aanbesteding aangegeven dat aanvullende informatie beschikbaar was in de aankondigingsdocumenten. Deze documenten stonden in sommige gevallen in een webapplicatie of aanbestedingssysteem

dat niet vrij toegankelijk was. Zonder documenten is niet te bepalen of er in een aanbesteding aandacht is voor biodiversiteit.

2. Biodiversiteit is niet genoemd

In de beschikbare aankondigingsdocumenten worden druk- en plusfactoren voor biodiversiteit niet genoemd. Er is geen indirecte of directe verwijzing naar biodiversiteit.

3. Er worden drukfactoren geadresseerd

In de beschikbare aankondigingsdocumenten wordt direct of indirect rekening gehouden met een druk verlagende factor voor biodiversiteit.

4. Er is een plusfactor voor biodiversiteit

In de beschikbare aankondigingsdocumenten worden er maatregelen voorgeschreven en/of eisen gesteld die een plusfactor creëren voor de biodiversiteit. Een voorbeeld hiervan is het opnemen van specifieke eisen, zoals het starten met het gefaseerd maaien van bermen.

In de analyse zijn alleen de aanbestedingen meegenomen waarvan de achterliggende documenten beschikbaar waren. Hierdoor vielen de aanbestedingen met de score '0' af. Hierdoor kwam de uiteindelijke analysegroep uit op 65 aanbestedingen. Bij 26 van deze aanbestedingen komt een plus- of drukfactor met betrekking tot biodiversiteit naar voren in de beschikbare aanbestedingsdocumenten.

4.3.1 Aanbestedingen die druk op biodiversiteit verlagen

In totaal adresseerden 7 aanbestedingen minimaal 1 drukfactor (tabel 5). Bij 4 aanbestedingen van Stichting Waternet²¹, Diamant-

²¹ TenderNed kenmerk: TN415988

groep²², Staatsbosbeheer²³ en Rijkswaterstaat²⁴ ging het vooral om herstelwerkzaamheden, gifstoffen verwijderen of herstel van beschoeding. Daarnaast waren er nog 2 aanbestedingen die te maken hadden met het beheer van groen, namelijk de opdrachten van Eindhoven Airport²⁵ en Stichting Beheer "Borchwerf II"²⁶. Hierbij ging het vooral om het herplanten van bomen en planten en het ecologisch maaien van bermen. Verder is er gekeken naar een aanbesteding van Waterschap Limburg²⁷ omtrent het beter zuiveren van het water op de terreinen.

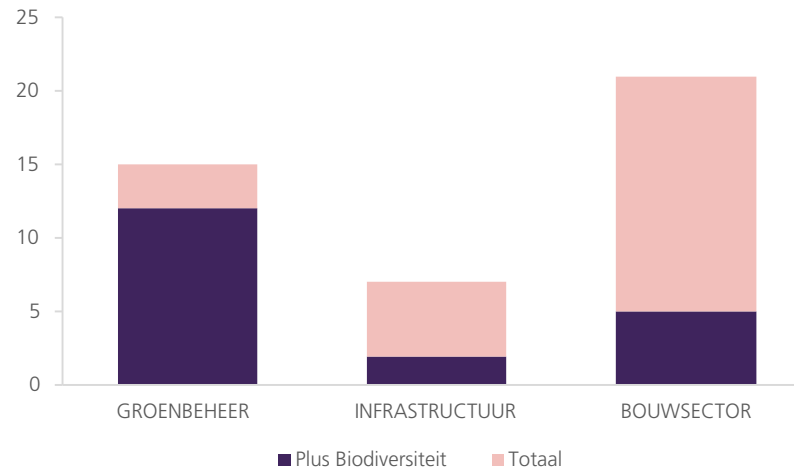
Aantal Aanbestedingen	Opdrachtgevers	Link met biodiversiteit
4	Stichting Waternet, Diamant-groep, Staatsbosbeheer en Rijkswaterstaat.	Herstelwerkzaamheden
2	Eindhoven Airport en Stichting Beheer.	Beheer van groen zonder biodiversiteit te noemen.
1	Waterschap Limburg	Waterzuivering

Tabel 6: Aanbestedingen die rekening houden met een drukfactor op biodiversiteit.

4.3.2 Aanbestedingen met een plusfactor voor biodiversiteit

In totaal sturen 19 van de 65 aanbestedingen aan op het creëren

van een plusfactor voor biodiversiteit. Deze 19 aanbestedingen zijn onder te verdelen in 3 sectoren: groenbeheer, infrastructuur en de bouwsector (figuur 1).

Figuur 1: Aanbestedingen die een plusfactor creëren voor biodiversiteit per sector (groenbeheer, infrastructuur, bouwsector).

De bovengenoemde 19 aanbestedingen zijn uitgezet door 13 verschillende organisaties (4 waterschappen, 3 rijksoverheidsinstanties, 3 stichtingen, 2 afvalverwerkingsbedrijven en 1 havenbedrijf). In alle aanbestedingen worden meerdere maatregelen genoemd die een directe positieve bijdrage leveren aan biodiversiteit. Hierbij kan

²² TN401314

²³ E1018293

²⁴ TN361033

²⁵ TN374832

²⁶ TN405062

²⁷ TN364864

bijvoorbeeld gedacht worden aan natuurinclusief bouwen of het terugbrengen van landschapselementen. Verder komt naar voren dat bijna al deze aanbestedingen betrekking hebben op de bouw en het groenonderhoud.

Bij bouwprojecten komen vooral maatregelen naar voren die gaan over natuurinclusief bouwen. Deze 5 aanbestedingen zijn uitgezet door Rijksvastgoedbedrijf²⁸, Stichting Woonopmaat²⁹ en Rijkswaterstaat³⁰. Bij groenbeheer gaat het om 12 aanbestedingen die zijn uitgezet door Staatsbosbeheer³¹, De Meerlanden Holding N.V.³², Dar N.V.³³, TNO³⁴, Groningen Seaports NV³⁵, Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland³⁶, Waterschap Zuiderzeeland³⁷ en Hoogheemraadschap van Rijnland³⁸. De overige 2 aanbestedingen gaan vooral over infrastructuur, zoals de aanleg van wegen.

Tabel 7 biedt een overzicht van de aanbestedingen die een plusfactor opleveren voor biodiversiteit, inclusief de opdrachtgever(s) en de link met biodiversiteit.

Aantal Aanbestedingen	Opdrachtgevers	Link met biodiversiteit
12	Staatsbosbeheer, Meerlanden Holding, Dar, TNO, Groningen Seaports, Natuurmonumenten, waterschap Zuiderzeeland en Rijnland.	Ecologisch groenbeheer.
5	Rijksvastgoedbedrijf, Woonopmaat en Rijkswaterstaat.	Natuurinclusief bouwen of vergelijkbaar.
2	Rijkswaterstaat en Waterschap Brabantse Delta.	Mitigerende maatregelen voor biodiversiteit.
2	Eindhoven Airport en Stichting Beheer Borchwerf II.	Beheer van groen zonder noemen biodiversiteit.

Tabel 7: Aanbestedingen die rekening houden met een plusfactor voor biodiversiteit.

²⁸ TN338659, 20230613

²⁹ TN373081, TN411688

³⁰ TN388696

³¹ TN357688, TN394424, TN417106, TN417087

³² TN372257

³³ TN372897

³⁴ TN373328

³⁵ TN372252

³⁶ TN383747

³⁷ TN385412

³⁸ TN412293, TN412293

4.4 Conclusies

De mate waarin biodiversiteit in acht wordt genomen in aanbestedingen verschilt per sector. Groenbeheer is de sector waar, logischerwijs, het meest rekening wordt gehouden met biodiversiteit in aanbestedingen.

Voor andere productgroepen of sectoren zien we nauwelijks een referentie naar druk-of plusfactoren. De gevonden referenties naar biodiversiteit waren plusfactoren. Met name in de bouwsector is nog enorm veel te winnen als het gaat om het inbedden van biodiversiteit in de MVI-criteria. Dit terwijl er juist in de renovatie- en nieuwbouw veel kansen liggen voor natuurinclusieve maatregelen. Deze bevinding komt ook terug bij de analyse van de MVI-criteria, hetgeen suggereert dat er een kans ligt om meer aandacht te besteden aan criteria voor de bouwsector. Dat er een rol is voor de overheid om natuurinclusieve maatregelen verder te promoten is ook beschreven

in de Agenda Natuurinclusief³⁹. Voor de aanbestedingen binnen de infrasector is het lastig om een harde conclusie te trekken, omdat er weinig data beschikbaar zijn.

De interviews geven extra duiding van het grotendeels ontbreken van biodiversiteit in aanbestedingen. De experts geven aan dat ze vooral worstelen met het meetbaar maken van positieve effecten voor biodiversiteit. Als je een opdrachtnemer kiest op basis van diens biodiversiteitsaanpak, hoe kun je dan aantonen dat die aanpak ook daadwerkelijk tot biodiversiteitswinst heeft geleid? En wat als die winst pas in de toekomst te verwachten is? Is de opdrachtnemer dan met terugwerkende kracht verantwoordelijk voor de al dan niet gerealiseerde biodiversiteitswinst? En hoe ga je daar dan mee om? Dit is een vraagstuk waar veel inkopers mee worstelen en waar betere instrumenten voor nodig zijn.

³⁹ www.agendanatuurinclusief.nl

5. GOEDE VOORBEELDEN UITGELICHT

Uit de analyse van de aanbestedingen in hoofdstuk 4 en de interviews is gebleken dat biodiversiteit vaak nog niet (stevig) wordt verankerd in aanbestedingen. Organisaties die vanuit de markt al bezig zijn met biodiversiteit vinden in de MVI-criteria aanknopingspunten voor een gesprek over dit thema. Marktpartijen die nog niet werken aan biodiversiteitsvriendelijke oplossingen, worden niet tot nauwelijks gestimuleerd om dat wel te gaan doen. Toch zijn er een aantal voorbeelden waarbij biodiversiteit nadrukkelijk naar voren komt, in dit hoofdstuk lichten we er een aantal voorbeelden nader toe.

5.1 Groenbeheer

Uit de analyse van de MVI-criteria en de aanbestedingen blijkt dat er in de categorie groenbeheer regelmatig een link naar biodiversiteit wordt gelegd. Via inkopen in het groenbeheer zien organisaties dus kans om rekening te houden met biodiversiteit. Vaak zijn er ook concrete maatregelen voor biodiversiteit in deze aanbestedingen opgenomen. Onderstaand worden 2 goede voorbeelden uitgelicht.

5.1.1 Maaibeheer in Nijmegen

De gemeente Nijmegen publiceerde een aanbesteding voor het maaibeheer in haar gemeente. Het gaat om een meerjarige overeenkomst waarin biodiversiteit stevig is ingebed. Er is een gunningscriterium opgenomen waarin staat dat er rekening gehouden dient te worden met de natuur, circulariteit en duurzaamheid. Ook is er sprake van een tussentijdse evaluatie om te kijken of het maaibeleid bijdraagt aan een betere biodiversiteit.

Wat verder opvalt is dat bij de gunningscriteria niet de prijs doorslaggevend is, maar juist de aanpak voor het verbeteren van biodiversiteit. Dit zijn voorbeelden van hoe biodiversiteit kan worden ingebed in het gehele proces: van de uitvraag tot aan de laatste evaluatie. 5.1.2 Bosbeheer voor Natuurmonumenten

Een ander voorbeeld in de sectie groenbeheer is de aanbesteding van Natuurmonumenten voor het verwijderen van berk en grove den om schraal heilandschap te creëren. Eén van de gunningsfactoren was dat er zo min mogelijk schade mocht worden aangericht aan de andere natuur. Daarnaast had Natuurmonumenten zelf al een helder Plan van Aanpak gemaakt om de biodiversiteit in dit specifieke gebied te vergroten. Dat bood duidelijke kaders voor inschrijvende partijen en het maakte biodiversiteit heel concreet en behapbaar voor hun.

5.2 Bouwsector

Ook in de bouwsector zijn een aantal goede voorbeelden van aanbestedingen te vinden die sturen op natuurinclusieve maatregelen voor biodiversiteit.

5.2.1 Renovaties voor Woonopmaat

Woonopmaat is een bouwproject voor renovatie en nieuwbouw van woningen. De uitvoerende partij ontwikkelt samen met Woonopmaat een wijk en zij houden daarbij veel rekening met de natuurlijke omgeving. Woonopmaat koos ervoor om de regierol te houden, zodat er met zekerheid voldoende rekening wordt gehouden met biodiversiteit. In de gunningscriteria stond ecologische kwaliteit voorop en niet de prijs. De uitvoerder van de aanbesteding moet

6. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

In dit laatste hoofdstuk komen de verschillende onderdelen uit het onderzoek samen en volgen de belangrijkste conclusies en aanbevelingen.

6.1 Conclusies

Uit het onderzoek blijkt dat biodiversiteit nog niet stevig verankerd is in de MVI-criteria en dat het aantal aanbestedingen waarin wordt gerefereerd aan biodiversiteit beperkt is. Opdrachtnemende partijen die zich bezighouden met dit onderwerp, vinden in de MVI-criteria de juiste 'haakjes' om biodiversiteit op de agenda te krijgen, maar zien ook dat er in de gunningscriteria op een laag ambitieniveau wordt ingezet. Opdrachtnemende partijen die nog niet met biodiversiteit bezig zijn worden onvoldoende aangemoedigd om dat wel te gaan doen. Zowel opdrachtgevers als -nemers hebben baat bij goede instrumenten om biodiversiteit behapbaar en meetbaar te maken. Voorbeelden van instrumenten die in dat kader genoemd worden zijn KleurKeur, De Natuurladder en Basiskwaliteit Natuur. Voor het thema klimaat wordt de CO₂-prestatieladder vaak ingezet. Het ontwikkelen van een soortgelijke tool, specifiek voor biodiversiteit, is wenselijk.

6.1.1 Aandacht voor biodiversiteit binnen een aantal specifieke categorieën

Biodiversiteit is een complex thema dat veel verschillende onderwerpen raakt, zoals klimaatverandering en een te hoge depositie van stikstof⁴⁰. In de MVI-criteria wordt biodiversiteit vooral vertaald naar factoren die de druk op biodiversiteit doen

afnemen. Omdat deze factoren vaak gaan over certificering van bijvoorbeeld papier, hout of voedingsmiddelen (palmolie, soja), wordt de impact vooral elders in de wereld gemaakt. Slechts enkele MVI-criteria sturen op een plusfactor voor biodiversiteit. De criteria met een plusfactor hebben vaak juist betrekking op de Nederlandse biodiversiteit en hangen meestal samen met maatregelen in de publieke ruimte. Op het gebied van natuurinclusief bouwen en biodivers groenbeheer kunnen de MVI-criteria versterkt worden en de markt loopt daar steeds vaker voor op de criteria. Voor een beperkt aantal productgroepen zijn geen MVI-criteria gevonden voor biodiversiteit, terwijl dit wel de verwachting was. Voorbeelden zijn gladheidsbestrijding en straatverlichting.

6.1.2 Biodiversiteit concreet vertalen naar maatregelen

Zoals eerder benoemd is biodiversiteit een complex onderwerp dat verschillende milieuonderwerpen raakt. Dit rapport beoogt niet al deze relaties bloot te leggen en te analyseren. Wel laat dit onderzoek zien hoe een groot en complex thema zoals biodiversiteit in de afgelopen jaren is vertaald naar concrete handelingsperspectieven voor opdrachtgevers en -nemers. Uiteindelijk is het doel van dit onderzoek dat inkopers de maatregelen en praktijken kunnen uitvragen die de grootste biodiversiteitswinst behalen. Uit de voorbeelden en interviews blijkt dat een goede uitvraag begint met een helder beleid vanuit de inkopende organisatie. Inkoop volgt beleid. In de aanbestedingen waar biodiversiteit stevig was ingebed werd dit onderwerp heel concreet vertaald naar

⁴⁰ <https://www.wur.nl/nl/show/presentatie-wim-de-vries-regio-zuid-2022.htm>

maatregelen die tevens tussentijds werden geëvalueerd. En dat is ook meteen het grote dilemma, want biodiversiteit is contextgebonden. Het voorschrijven van concrete maatregelen kan om die reden voor conflicten zorgen. Daarom is het belangrijk om als opdrachtgevende partij de juiste expertises aan te laten haken in het aanbestedingsproces. Expertisecentra zoals PIANOo en CROW kunnen goede voorbeelden delen voor de verschillende inkoopcategorieën.

6.1.3 Biodiversiteit inregelen in de inkoopketen

Biodiversiteit heeft veel gemeen met andere duurzaamheidsonderwerpen, want het heeft baat bij een goed georganiseerde inkoopketen. Wanneer er geen heldere beleidskaders zijn en/of er een gebrek aan capaciteit is binnen de inkoopafdeling en/of de inkoopafdeling al zwaar wordt belast, beïnvloedt dit ook of en hoe biodiversiteit wordt uitgevraagd. Biodiversiteit vraagt daarnaast om specifieke expertises en kan momenteel nog in mindere mate bouwen op algemeen geaccepteerde methoden en tools. De egeltunnel op een plek zonder egels en het insectenhotel op een groot betonnen plein zijn slechts enkele voorbeelden die laten zien dat het aanhaken van ecologische kennis heel belangrijk is.

6.1.4 Biodiversiteit meetbaar maken

Eén van de belangrijkste uitdagingen bij het opnemen van biodiversiteit in aanbestedingen is de moeilijkheid om de gerealiseerde impact te meten en toe te wijzen aan de interventie of maatregel. Met name in de interviews kwam dit punt naar voren. Daarbij werd opgemerkt dat biodiversiteitswinst vaak pas na een aantal jaren wordt gerealiseerd. Het is dan de vraag in hoeverre opdrachtnemers nog verantwoordelijk kunnen worden gehouden voor het al dan niet realiseren van de beoogde biodiversiteitswinst.

6.2 Aanbevelingen

Op basis van de bovengenoemde conclusies zijn er een aantal aanbevelingen geformuleerd.

6.2.1 MVI-criteria aanvullen en aanscherpen op biodiversiteit

Het advies is om de ontwikkeling van nieuwe MVI-criteria in gang te zetten. Denk in het specifiek aan:

- Het over de gehele linie (oftewel voor kansrijke productgroepen) ontwikkelen van MVI-criteria gericht op een plusfactor voor biodiversiteit.
- Het (door)ontwikkelen van criteria die gaan over drukfactoren met een zeer grote maatschappelijke impact zoals stikstofdepositie.
- Het ontwikkelen van criteria voor bepaalde kansrijke productgroepen, zoals gladheidsbestrijding, openbare verlichting, nieuwbouw en renovatie van (kantoor)gebouwen.

6.2.2 Biodiversiteit versterken via intern opdrachtgeverschap

Een cruciaal punt voor het versterken van biodiversiteit via aanbestedingen is intern opdrachtgeverschap. Inkoop volgt beleid. Als inkopers geen mandaat hebben om te sturen op, en te kiezen voor de beste aanpak voor biodiversiteit, dan wordt het zelfs bij stevige MVI-criteria lastig om deze daadwerkelijk te realiseren. Daarom is het belangrijk dat publieke opdrachtgevers aandacht besteden aan het thema biodiversiteit en zorgen voor een stevig inkoopbeleid. Organisaties zoals PIANOo en CROW kunnen een bijdrage leveren door aandacht te besteden aan dit thema.

6.2.3 Goede voorbeelden delen

Het onderwerp biodiversiteit bevindt zich duidelijk nog in een andere fase dan onderwerpen zoals klimaat en circulariteit en lijkt daarnaast ook last te hebben van een gebrek aan goede tools. Voor het thema

klimaat wordt vaak gerefereerd aan de CO₂ prestatieladder, maar biodiversiteit wordt nog niet vaak genoeg concreet gemaakt. Ook valt het op dat de opdrachtgevers met goede voorbeelden (hoofdstuk 5) zelf een heel duidelijk beleidskader of actieplan voor biodiversiteit hebben opgesteld dat als kader dient voor de opdrachtnemende partij. Het is voor organisaties als PIANOo en CROW belangrijk om dit soort goede voorbeelden te delen en anderen te inspireren.

6.3.4 Ecologische kennis aanhaken

Het is van belang om in het gehele aanbestedingsproces, van de eerste ideeën tot aan de laatste evaluatie, ecologische kennis aan te laten haken. Biodiversiteit is een complex en context-gebonden onderwerp en inhoudelijke kennis is onmisbaar.

COLOFON

Opdrachtgever en eigenaar onderzoeksrapport

Onderzoeksbureau

Auteurs

Floor Edixhoven, Ruth de Jong, Stefan Kroese en Doutzen Wagenaar van Schuttelaar & Partners (Den Haag).

Eindredactie

PIANOo

Ontwerp en productie

Xerox | Osage

PIANOo, Expertisecentrum Aanbesteden

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

070-379 82 99 | info@pianoo.nl | www.pianoo.nl

april, 2024

7. BIJLAGE A: BEGELEIDINGSCOMMISSIE

Naam	Functie	Organisatie
Diederik Heij	Adviseur Maatschappelijk Verantwoord Inkopen	PIANOo (opdrachtgever).
Chantal Baas	Interprovinciaal verbinder - aanjager Circulair en Duurzaam Opdrachtgeverschap	Provincie Zuid-Holland en vertegenwoordiger van het Interprovinciaal Overleg (IPO).
Maycke Roorda	Strategisch inkoopadviseur	Hoogheemraadschap van Rijnland en vertegenwoordiger van de Unie van Waterschappen.
Kaj Locher	Beleidscoördinator	Het ministerie van Infrastructuur & Waterstaat.

